

7 pav. Radiniai: 1 – žalvarinis žiedas su akute; 2 – žalvarinis juostinis žiedas; 3 – buitinės keramikos šukė, aptikta tamsiai pilko smėlio XVI–XVII a. archeologiniame sluoksnyje. T. Bajarūno nuotr.

7. Finds: 1 – copper-alloy ring with a stone; 2 – copper-alloy band ring; 3 – domestic pottery sherd found in the dark grey sandy layer, dating to the 16th–17th centuries.

In total, TO surveyed 2,151 m^2, and excavated three test pits (17.65 m^2) and four trenches (262 m^2) (Fig. 1). The earliest, somewhat sparse archaeological deposit was a 15–20 cm thick and consisted of dark grey sand, and associated finds date it to the mid-16th–17th centuries. In contrast, the site contained many fragmentary masonry structures (18th–19th centuries), such as: the foundation of the monastery's external staircase (Fig. 2); a sewage channel; stairs of the former hospital building (Fig. 3); a southern foundation, plinth, and ground floor fragment; the masonry structure of a utility building; a former boundary fence and entryway; and the foundations of a wooden or a brick building (Fig. 4). The excavation also revealed that Vasario 16–osios Street had been stone-paved from the late 19th to the first half of the 20th century (Fig. 5). Thirteen graves found at the site (Fig. 6) date to the 16th–17th centuries, as evidenced by the grave goods. The majority of individuals were buried with their heads facing W, with one exception – the head of the individual in grave 61 was facing E. Presumably, the bodies were originally buried in wooden coffins.

Gediminas Jonutis

Basanavičiaus gatvė 4A

2021 m. balandžio–liepos mėnesiais detalieji tyrimai ir žvalgymai vykdyti Vilniaus mieste, sklype J. Basanavičiaus g. 4A ir važiuojamoje dalyje ties juo (1 pav.). Sklypas yra senamiesčio V pakraštyje, J. Basanavičiaus gatvės pradžioje, apie 65 m į V nuo Pylimo–Trakų gatvių sankryžos. 1340 m^2 dydžio netaisyklin-

1 pav. Archeologinių tyrimų situacijos planas: 1 – sklypo riba; 2 – 1998 m. tyrimai (A. Vaicekauskas); 3 – 2000 m. tyrimai (S. Sarcevičius); 4 – 2019 m. tyrimai (T. Bajarūnas); 5 – 2021 m. detalieji tyrimai (G. Jonutis); 6 – 2021 m. žvalgymai (G. Jonutis). G. Jonučio brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – boundary of the plot; 2 – 1998 excavation area (A. Vaicekauskas); 3 – 2000 excavation area (S. Sarcevičius); 4 – 2019 excavation area (T. Bajarūnas); 5 – 2021 excavation area (G. Jonutis); 6 – 2021 survey area (G. Jonutis).

2 pav. Perkasoje 2 atidengtos pamato liekanos iš ŠV. G. Jonučio nuotr.

Fig. 2. A NW view of the fragmentary foundations unearthed in trench 2.

gos formos sklypas Š ribojasi su J. Basanavičiaus gatve, iš kitų pusių su gretimais sklypais, iš kurių PR su MO muziejaus teritorija. Reljefas sklype nelygus, terasuotas ir nuolaidus PR–R kryptimi, paviršiaus altitudė čia svyruoja maždaug nuo H_{abs} 115,55 m iki 117,55 m.

Šiame sklype rekonstruojamas 2000 m. statytas pastatas, buvo numatyti grunto kasimo darbai kiemo dalyje (požeminės automobilių stovėjimo aikštelės praplėtimas, kiti reljefo formavimo darbai), pastato rūsio dalyje (esamų kolonų tvirtinimas) bei ties pastato tarpuvartėmis ir gatvės važiuojamoje dalyje (naujų inžinerinių tinklų įrengimas). Ankstesnių archeologinių tyrimų metu (*ATL 1998 ir 1999 metais*, 2000, p. 471–474; *ATL 2000 metais*, 2001, p. 170–171; *ATL 2019 metais*, 2020, p. 305–307) nustatyta, kad sklype esama archeologinio sluoksnio, todėl neužstatytose sklypo vietose, kur planuoti statybos darbai, numatyti archeologiniai tyrimai.

2021 m. detaliųjų tyrimų metu sklype J. Basanavičiaus g. 4A ištirtos 6 įvairaus dydžio perkasos, iš viso apie 225 m² plotas. Taip pat sklype ir važiuojamoje dalyje ties juo žvalgyti 3 plotai (apie 101,5 m²). Tyrimų metu fiksuoti iki 3,6 m storio kultūriniai sluoksniai, datuojami XV–XXI a.

Sklypo teritorijoje tirtose perkasose viršutinėje kultūrinio sluoksnio dalyje fiksuoti 30–250 cm storio vėlyvi maišyti daugiausia piltinio pobūdžio kultūrinio sluoksnio horizontai, suformuoti XIX–XXI a. įvairių sklype vykdytų ūkinių, statybos ar tvarkymo veiklų metu. Po jais fiksuotas iki 1,35 m storio archeologinis sluoksnis. Kiemo dalyje (perkasose 2–6) jis 2 horizontų. Viršutinis horizontas maišytas, susisluoksniavęs iš įvairių pilko atspalvio smėlio, molio ruožų su pavienių griuvenų priemaiša, suformuotas galbūt čia vykdytos gamybinės ar ūkinės veiklos metu. Jo storis siekė iki 1 m. Jame aptikta XVI–XVIII a. radinių bei pavienių vėlyvesnių, datuojamų XIX–XX a., kurie veikiausiai pateko iš aukščiau buvusių permaišytų sluoksnių. Pagrindinę radinių grupę sudarė buitinė keramika, kiti radiniai – pavieniai koklių, čerpių, metalinių dirbinių fragmentai, gyvūnų kaulai.

Šiame horizonte ties perkasos 2 PR kraštu maždaug 1,8 m gylyje aptikta pamato liekanų (viršaus H_{abs} 115,00–115,57 m) (2 pav.). Pamatas rištas moliu ar kalkiniu skiediniu iš įvairaus dydžio (iki 45x35 cm) akmenų ir plytgalių, tarp kurių pasitaikė ir plytų su braukomis. Perkasoje pamatas apie 4 m ilgio, 60 cm pločio. 1998 m. vykdytų archeologinių tyrimų metu šurfe (dalis jo perkasimo pateko į aptariamą perkasą) aptiktas statinio kampas, manoma, kad 2021 m. tirtoje perkasoje atidengta to paties statinio PV sienos pamatinė dalis. Pamato apatinė dalis pasiekta įžemio horizonte, apie 3,8 m gylyje (H_{abs} 113,59 m). Atlikus architektūrinius tyrimus prieita išvados, kad aptiktas pamatas galėjo būti medinio pastato, tikėtina, kad jis buvo perstatytas. Architektų nuomone, pastatas galėjo būti pastatytas ne vėliau nei XVIII a.

pradžioje, o nugriautas – iki XVIII a. vidurio (pagal ankstesnių archeologinių tyrimų duomenis pastato pamatas datuotas XVII a. pabaiga – XVIII a. pradžia).

Perkasoje 3 to paties horizonto viršutinėje dalyje (H_{abs} 115,34–115,46 m) aptikta nenustatytos lyties 18–20 m. amžiaus individo dešinės pusės kojos dalis (blauzdikaulis, šeivikaulis, pėdos kaulai). Spėjamas kapas 1 aptiktas greta kanalizacijos šulinio perkasimo, tikėtina, kad jį statant ir galėjo būti apardytas. Deja, jo datavimas nenustatytas.

Apatinis aptariamo archeologinio sluoksnio horizontas – humusingas pilkai rudo smėlio sluoksnis, veikiausiai žymintis ir čia buvusį pirminį paviršių, datuojamas XV–XVII a. Jis ar jo fragmentų aptikta ir likusiose sklype tirtose perkasose 1–2 bei žvalgytame plote 3. Jo storis siekė iki 65 cm. Ne visose vietose aiški jo riba nuo aukščiau buvusio horizonto. Jame rasta daugiausia smulkių buitinės keramikos šukių, pavienių metalinių dirbinių fragmentų ir gyvūnų kaulų. Dvejose vietose aptikta ankstyviausių ypačiųjų radinių: horizonto apatinėje dalyje perkasoje 2 – įtveriamasis arbaleto strėlės antgalis (3 pav.), datuojamas XIV a. II puse – XV a. pradžia, o horizonto viršutinėje dalyje perkasoje 5 – spėjamas Jono Albrechto (ar Aleksandro?) sidabrinis pusgrašis, datuojamas XV a. pabaiga – XVI a. pradžia.

Panašaus pobūdžio horizontas aptiktas ir priešais pastato J. Basanavičiaus g. 4A V tarpuvartę esančioje važiuojamoje dalyje bei šaligatvio vietoje žvalgytame plote 1, tačiau čia jo datavimą dėl radinių stokos reiktų tikslinti, preliminariai jis gali būti datuojamas XV–XVIII a. R tarpuvartėje ties įvažiavimu iš J. Basanavičiaus gatvės žvalgytame plote 2 virš įžemio fiksuotas kiek kitokios struktūros horizontas – iki 20 cm storio šviesiai pilkas smėlis, apatinėje dalyje užsibaigiantis iki 3 cm storio tamsiai pilko smėlio sluoksneliu. Deja, jame neaptikta radinių, todėl tik spėjama, kad jis datuotinas XV(?)–XVII a.

3 pav. Įtveriamasis arbaleto strėlės antgalis. T. Suboc nuotr.
Fig. 3. A hafted crossbow bolt tip.

Archeologiniai tyrimai sklype J. Basanavičiaus g. 4A ir važiuojamoje dalyje ties juo patvirtino, kad čia esama archeologinio sluoksnio, kurio ankstyviausia dalis nėra intensyvi, tačiau veikiausiai pradėjo formuotis XV–XVI a. Sprendžiant pagal perkasose aptiktus įžemyje įgilintus rąstų pavidalo objektus, tikėtina, kad ankstyvuoju laikotarpiu čia galėjo būti ir sodybinio tipo užstatymas, tuomet ir vėliau ilgą laiką vykdyta įvairi ūkinė veikla. Dėl šios priežasties archeologinis sluoksnis galėjo persimaišyti ir todėl jo datavimas apima gana platų laikotarpį.

Basanavičiaus Street 4A

Archaeological excavation of the plot at J. Basanavičiaus Str. 4A and the bordering street (Fig. 1) consisted of six trenches (225 m^2 in total) and a survey area of 101.5 m^2. Archaeological deposits measured up to 3.6 m in thickness, dating to the 15th–20th centuries. A 15th–18th-century layer (1.35 m thick) was recorded underneath the uppermost 19th–20th-century layer. In trench 2, the upper portion of the earlier layer contained the foundations of a wooden building, likely dating from the late 17th to the early 18th century. Trench 3 contained a disturbed burial from an indeterminate period. The earliest archaeological deposit began to accumulate around the 15th–16th century, and is not particularly rich. However, it did contain two special finds: a hafted crossbow bolt tip (Fig. 3), and a John I Albert (or Aleksander?) silver półgrosz.